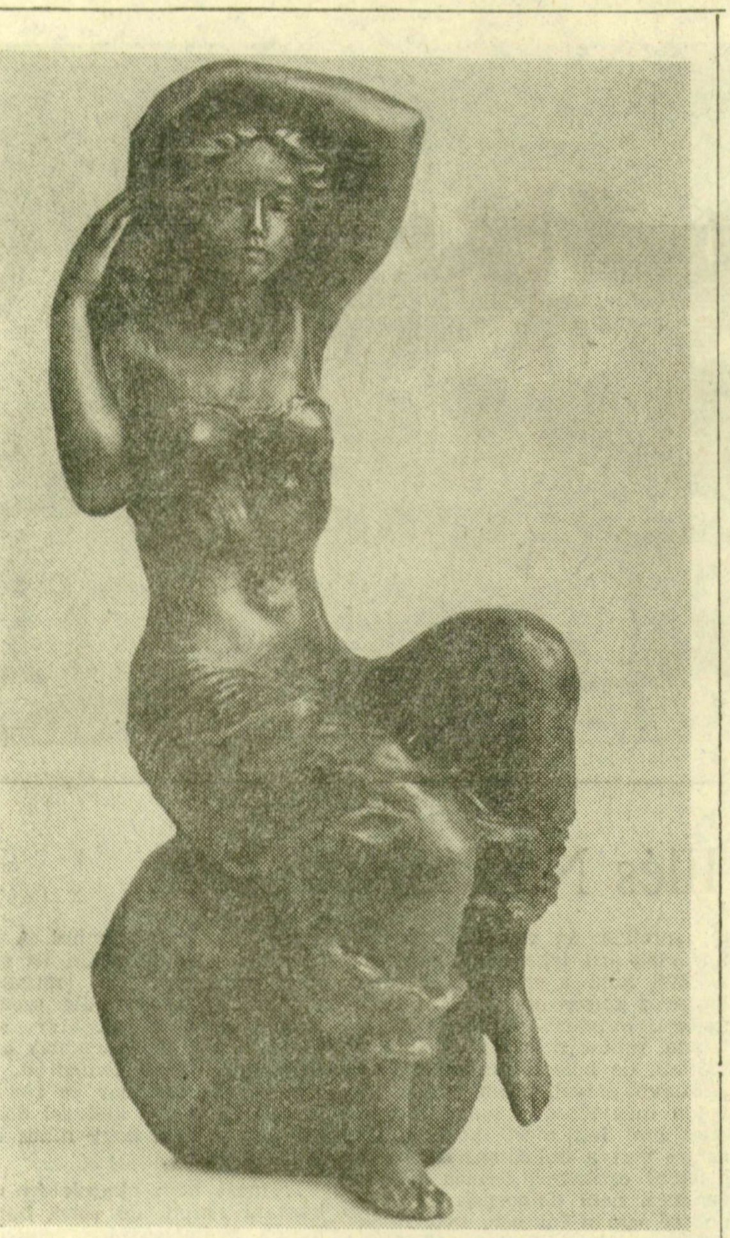

TÓTH VALÉRIA: Szobraim vágyaimat fejezik ki. Szeretnék kapcsolatot teremteni ember és ember, ember és természet között. Azon igyekszem, hogy ez a párbeszéd, ezen találkozás létrejöjjön a szobrok közvetítésével köztem és a nézők között. Számtalan jelből tudom és érzem, hogy az emberek igénylik ezt a kontaktust, álmaikban, vágyaikban ott él a találkozás szándéka, de bonyolult, néha zavaros világunkban oly sok akadálya van a randevú létrejöttének. Munkáimmal ezeket a gátakat szeretném átszakítani, hogy szemtől szembe, karnyújtásnyi közelben találkozzunk egymással. Te és én, ők és mi…

Egy „humánus intézmény” a Tisza partján

Hetvenöt éves a szemklinika

Hetvenöt éve, 1908. szeptember 1-én nyílt meg a *szegedi állami szemkórház, a mai szemklinika elődje.* A jubileumon a jeles intézmény alapításának körülményeire és működésének első éveire tekintünk vissza.

A kórház életre hívását nemcsak szükségessé, hanem szinte *halaszthatatlanná tette a trachoma rohamos terjedése.* A szegedi tiszti főorvosi hivatal az év nyarán kiadott statisztikája szerint 3660 trachomás beteg volt a városban, ebből 2683-an külterületen, 454-en belterületen és 523-an a feketeföldeken laktak.

A járvány a népbetegség méreteit öltötte, a lakosság közel 5 százaléka fertőződött meg. Megfékezésére országszerte kórházakat hoztak létre, *a budapesti és a brassói után a szegedi lett a harmadik.*

A szegedi szemkórház megszületése a neves szemészprofesszor, *Grósz Emil* — aki egyben trachomaügyi kormánybiztos is volt — *„kezdeményezésének és fáradhatatlan buzgóságának köszönhető”*, írta a Szegedi Napló.

Andrássy Gyula belügyminiszter 1908. július 21-én keltezett hivatalos levélben értesítette *dr. Leitner Vilmos* egyetemi magántanárt és fizetéstelen kórházi igazgató-főorvost, (ki Grósz-tanítvány), a szegedi állami szemkórház fizetéses igazgató-főorvossá történt kinevezéséről — évi 3600 korona fizetéssel. A szegedi lapok augusztus 13-án adták hírül, hogy Leitner dr. augusztus 18-án érkezik a városba, és veszi át hivatalát.

Agusztus 30-án az alábbi rövid közlemény jelent meg: *Az állami szemkórház igazgatósága értesítette a polgármestert, hogy a kórház szeptember elsején megnyílik, s azontúl megkezdik a betegek ápolását.* (23-án még csak arról tudósítottak, hogy a kórház belső felszerelése is közel áll a befejezéshez.)

A megnyitás a bejelentett időpontban lezajlott, de tudósítás róla csak a hétvégén látott napvilágot, bizonyára az igazgató kérésére.

Szeptember 6-án, vasárnap a Szegedi Napló és a Szeged és Vidéke szó szerint megegyező írást közölt az új kórházról. A Szeged és Vidékében ez rövid beszámolóval egészült ki: *„Szeptember elsején csendben, minden zaj és ünnepélyeskedő megnyitás nélkül kezdte el működését a szemkórház. Ötödikén, szombaton már ápolónők szorgoskodtak a minden ízében modern kórházban, vették föl a folyamatosan jelentkező betegeket.”* (Első nap tizenkettőt.) A továbbiakban azonos a két tudósítás: *„Szeged új humánus intézménnyel gazdagodott. A szemkórház kulturális missziót teljesít. A kor igényeinek megfelelő, s tudományos színvonalán levő berendezésével és felszerelésével a délvidéki vakságellenes küzdelem központjává hivatott lenni.”*

A kórház részletes leírását Leitner Vilmos Orvosi Hetilapban megjelent — bővebb — cikke alapján ismertetjük: *„Az állami szemkórház emeletes épületét a Szeged város által rendelkezésrse bocsátott 2185 négyzetméter területen Jendrássik Alfréd műszaki tanácsos tervei szerint Ligeti Béla szegedi műépítész, vállalkozó építette föl. Felépítése 250 ezer koronába került, melyből 45 ezer korona jutott a belső felszerelésre és a berendezésre.”*

Az épület építészeti leírását itt mellőzzük, ugyanis a klinika Tisza-parti szárnya majdnem változatlanul őrzi az akkori képet. Kezdetben négy nagy kórterem, két gyermekszoba, két elkülönítő és négy különszoba összesen 78 beteget fogadhatott be.

Az orvosi szolgálatot az igazgató-főorvoson kívül egy alorvos teljesítette. Betegápolásra a Vöröskereszt Egylet központi igazgatóságától kirendelt 4 ápolónőt alkalmaztak az első évben. A kórházi ápolás díja a III. osztályon 1 korona 94 fillér, az I. osztályon (különszobában) 5 korona volt.

Tanulságos a betegforgalomra vonatkozó statisztikai adatok rövid áttekintése: 1908-ban a járóbeteg-rendelésen 546 beteg jelent meg. A felvett betegek száma 204, köztük 118 trachomás. Az ápolási napok összege 5026. Összesen 169 műtétet végeztek. Ezek 40—45 százaléka volt sikeres, mely arról tanúskodik, hogy *a fejlett technikai felszereléshez magas színvonalú orvosi tudás is párosult.*

Megfigyelések és tapasztalatok című 1925-ben, a Grósz-emlékkönyvben megjelent tanulmányában Leitner Vilmos kifejti, igen körültekintően, hogy *helyes volt Szegeden trachomakórház helyett szemkórházat létrehozni.* A legfontosabb érv, hogy a hatékony gyógyintézmény nagyobb bizalmat ébreszt a betegben, így a szemkórháznak nagyobb a vonzereje, mint a csak trachomásokkal foglalkozó kórháznak.

Ez a bizalom mutatkozott meg a beteglétszám bámulatos növekedésében is. 1909-ben 821 betegfelvétel történt, 1911-ben már 1200; a műtétek száma 328-ról 458-ra emelkedett, míg az ápolási napok száma 22 427-ről 28 292-re nőtt, közben a kórházi ágyak száma csupán negyvennel gyarapodott.

Statisztikai adatok, sajnos, csak 1911-ig állnak rendelkezésünkre, de Leitner professzor önéletrajzából tudjuk, hogy az eredetileg 80 ágyasra tervezett szemkórházat 170 ágyas kórházzá fejlesztette 1922-ig, nyugdíjaztatásáig, amikor is a kormány kórházát szemklinika céljára igénybe vette. S itt új fejezet kezdődik a történetben.

A szemkórház nem csupán a város kiemelkedő gyógyintézménye, hanem *irodalmi emlékhely is.* Az első irodalmi alkotás, melyben szerepel, feltehetően *Babits Mihály* Nyugat 1909. november 1-i számában megjelent Útinaplója: *„Most a Tisza-partján állok, mögöttem a porváros és jobbra a parton egy fényes épület, mi volna más a porvárosban? kórház.”* Biztosan sok művész is megfordult falai között. Egyikük, Juhász Gyula 1919-ben *A szemeim* című versét Leitner Vilmosnak, kezelőorvosának ajánlotta.

Amilyen szerény és csöndes volt a megnyitás, ugyanolyan most a jubileum is — munkában telik. *Főhajtással emlékezünk az alapítóra, Leitner Vilmosra* és munkatársaira, tisztelettel köszöntjük utódaikat, a szemklinika jelenlegi kiváló orvosait.

ZSOLDOS SÁNDOR

„… a szellem és a szerelem”

„Hanem mikor Herodes születése napját ünnepelték, tánczola a Herodiás leány őelőttük, és megtetszék Herodesnek; Azért esküvéssel fogadá, hogy a mit kér, megadja neki. A leány pedig anyja rábeszélésére mond: Add ide nékem egy tálban a Keresztelő János fejét” — így meséli el az Újszövetség a bibliai Salome históriáját. Szépség és kegyetlenség, varázsos tánc és megmételyezett emberi kapcsolatok csapnak össze a gyönyörű lány alakjában. Ezt a biblikus figurát mintázta meg egyik legújabb, nagy méretű szobrában *Tóth Valéria.* Azt a pillanatot örökítette meg, amikor a csodát kiváltó tánc percnyi szünetében, bűvölet és rettegés harapófogói között, a tánc vibrálását követően, a nyugalmat fodrozó izgalom perceiben Keresztelő Szent János véres fejének érkezését várja. Mezítelen felső teste az elbűvölően szép nőiességet, a kitárulkozó testi varázst juttatja eszünkbe, drapériájának izgalmas felülete a lélek dúló viharaira, a tenger izgatott hullámzására, a süvítő, szelek tépte emberi sorsokra utal. Salome alakja a művészet évszázadaiban sokszor megihlette az írókat, költőket, szobrászokat és festőket. Tóth Valéria számára ez a biblikus alak *mai mondandók hordozója* is. Hogyan élünk emberségünkkel, jól sáfárkodunk-e a ránk bízott vagy ránk testált örökséggel, a génekkel nékünk juttatott szépséggel, tehetséggel?!

Amikor először láttam *Kligl Sándor József Attila-emlékművének* kisplasztikai változatát, föllapoztam a költő Fotótéka sorozatban megjelent ikonográfiai képösszeállítást. S bár egyetlen fotográfián sem fedeztem föl a Kligl által megörökített költőalakot, *a közölt és hitelesnek mondott 72 fénykép szintézise állt össze a műben.* Nemcsak József Attila meggyötört alakjában — mely leginkább az 1927-es és 32-es budapesti fotográfiák egymásra kopírozásából születhetett újjá —, de a környező alakok réteges, síkba transzponált árnyékfiguráiban, melyek között fölismerhető Illyés Gyula, Flóra és Cserépfalvi fölsejlő alakja. Ezzel a megoldással a szobrász részint a mai ember karnyújtásnyi közelébe hozta József Attila alakját, leszállította a Parnasszus magasából, és a hősi emlékművek talapzatairól, másrészt nem szakította el éltető gyökereitől, tápláló kapcsolataitól, az olvasóközönségtől, mely letéteményese az életmű továbbélésének, újravirágzásának, kiteljesedésének. Úgy érzem, Kligl Sándor *frappáns és tartalmas ötlete, bravúros megoldása és gazdag plasztikai leleménye nemcsak gyarapítja, de lényegileg gazdagítja a költő plasztikai ikonográfiáját.* A szobrot a közeljövőben állítják fel Békéscsabán.

Kettős portrénak is fölfogható a föntebb említett két szobor. Ékesen példázza a szobrászházaspár tájékozódási irányait, művészi törekvéseit, alkotói szándékait. Tóth Valériát gyakran emlegetik — nem ok nélkül — *a szépség szobrászának.* Ám ez a szépségre, harmóniára, kiegyensúlyozottságra való törekvés nem öncélú szépelgés, hanem korunk egyik felismert szükségszerűsége. Amikor az év tavaszán Munkácsy-díjjal tüntették ki, az elismerésben korunk bonyolult, gyakran zavaros, fogódzók nélküli világában, a képzőművészet áttekinthetetlen dzsungelében *az emberközpontú szobrászat létjogosultságát, a humánum, a szépség, a harmónia iránti igényt és annak dicséretét véltem felfedezni.* Bizonyítékát, hogy ma is lehet az oly sokszor megcsúfolt szépség szellemében mintázni embereket.

Kligl Sándor egy más alkotói tendencia képviselője. *Vibráló szelleme nyomán kompozícióinak szervezője az ötlet.* A gondolat villanása, a riposzt, a bravúros válasz korunk felvetődő kérdéseire. Ötleteit a kifejezőkészség ereje, a technikai biztonság, a mesterségbeli fölkészültség avatja emlékezetes művé. Ritmusérzék, felületi virtuozitás, bonyolult téli helyzetek, szimultán megfogalmazások jellemzik érett és gondolatgazdag kompozícióit, melyek, mint palackba zárt üzenetek, frappánsan jellemzik korunkat.

Az értelemig és tovább — idézhetjük József Attilát munkáik számba vételekor, és rájöhetünk, miként kapcsolódnak egybe a fogalmak: *ember — emberi — emberies — emberiség.* S erre most jó alkalom *a napokban megnyílt közös kiállításuk Budapesten, a Csók Galériában,* mely szeptember 8-ig tekinthető meg. Sorolhatnánk munkáikat, köztéri műveiket, de ehelyett hadd kívánjuk nekik J. A. költővel, hogy további pályájukat *„Kísérje két szülője szemmel: a szellem és a szerelem…”*

TANDI LAJOS